

A pszichiátriai ellátás története a Honvédkórházban

Dr. Kovács László orvos ezredes

Kulcsszavak: honvédkórház, pszichiátriai ellátás, open door elv, szemléletváltás, pszichiátriai osztály

A szerző a pszichiátriai ellátás történetét mutatja be az 1899-ben alapított, rövid megszakítással (1944. 06. 12 – 1945. 06. 02.) napjainkig a honvédség állományának egészségügyi ellátását biztosító kórház keretei között. Míg önálló pszichiátriai ellátásról csak 1953. szeptember 1-jétől, a pszichiátriai részleg elindításától beszélhetünk, azonban az elmebetegek ellátását már a kezdetektől nyomon követhetjük. A rendelkezésre álló igen csekély számú dokumentációból arra következtethetünk, hogy a katona kórházi pszichiátria a sajátos katonai specifikumai mellett is hűen követte az elmegyógyászat hazai fejlődését, szervezeti és szerkezeti alakulását. Az új terápiás módszerek bevezetésével, vagy nyitottságával több esetben úttörő szerepet is játszott. A nagy elődök által felépített osztály jelenleg a katona pszichiátria bázis intézménye, ahol betegek gyógyítása mellett már a jövő nemzedékének oktatása is történik, intenzív kutatás folyik olyan katonai vonatkozású szakmai területeken, mint a poszttraumás stressz betegségek.

A Pszichiátria Osztályunk 2013-ban, jövőre lesz hatvan éves. Azonban az elmebeteg ellátás kezdete egyidős az 1899-ben megnyitott kórházunkkal. 113 év nagyon hosszú idő, ebben a cikkben erről a 113 évről szeretnék számot adni a még fellelhető dokumentumok, volt kollégáink emlékei alapján, bemutatni a fejlődés egyes szakaszait, honnan indultunk, hol tartunk és mi a célunk. Osztályunk története két nagy szakaszra bontható. Az első szakasz a kórház alapításától tart az önálló Pszichiátriai Osztály megalakulásáig, majd ezt követi a napjainkig tartó második szakasz. Az osztály történeti kezdeteiről viszonylag kevés adat áll

rendelkezésünkre, azonban ez a kevés is lényeges elemekkel szolgál a katonapszichiátriai ellátás történetéről.

Történeti háttér

A XIX. század végén a magyar főváros pesti részén egy közel 800 fős kapacitású helyőrségi kórház biztosította a katona betegek ellátását. Az évszázad végére a kórház kapacitása már kevésnek bizonyult a betegek ellátására, így egyértelmű volt, hogy a fővárosnak új helyőrségi kórházat kell építenie. Az építés engedélyezését a budapesti *K.u.K. Militär-Bauabteilung* 1726. számú iratban 1897.

június 27-én kérte a fővárostól. (1) A polgármester 1897. augusztus 6-án az engedélyt megadta. A kórház két év alatt épült fel és 1899. június 30-án kezdi meg működését a császári és királyi hadsereg 16. számú K.u.K. Garnisonhospital néven az akkori VI. kerület Terézvárosban a Hungária út, Hajdú utca, Gömb utca és a Levente utca által határolt területen. Az új kórház az egy évvel korábban, 1898. november 18-án megnyitott I. sz. Honvéd Helyőrségi Kórházzal együtt az ország legjelentősebb egészségügyi intézményei közé tartozott. Az évek folyamán a kórház elnevezései változtak, de az 1944. június 12.–1945. június 2. közötti időszak kivételével mindig is egyazon helyen szolgálta a magyar katonaegészségügyi ellátást és ennek úgy a múltban, mint a jelenben is a legnagyobb bázisát képezte. A rövid időszakban előbb a bombatámadás miatt megsérült épületeket kellett elhagyni, így a kórház egyes részei a Kiskorona utcai iskolába, majd a jelenlegi Honvédelmi Minisztérium pincéjében rögtönzött ellátó helyre költöztek. Ezt követően a kórházban Svéd Vöröskeresztes Hadikórház, majd Szovjet Hadikórház működött, míg 1945. június 2-től ismét megkezdhette működését 1. Honvéd Helyőrségi Kórház néven. Kórházunk a kor kívánalmainak megfelelően pavilonrendszerű volt. Fő épülete a Hungária út síkjában lévő kétemeletes adminisztrációs pavilon volt, amely legelőször készült el és akkor is, ma is a mindenkori kórházparancsnok elhelyezését szolgálja. A főépület mellett a kórház bázisát 6 db. egyemeletes és 1 db. földszintes pavilon képezte, amelyekkel összesen 500 fő legénységi és 25 fő tiszti állomány részére volt képes ellátást biztosítani.

A pavilonok rendeltetése: **a)** adminisztrációs épület, **b)** I. 100 sebészeti beteg,

c) II. 80 belbeteg és **10 elmebeteg**, **d)** III. 80 belbeteg és a fogolyrészleg 25 ágygal, **e)** IV. 100 szifiliszos beteg, **f)** V. 75 szemészeti beteg, **g)** VI. 30 fertőző beteg, **h)** VII. tiszti pavilon **5 elmebeteg** és 20 egyéb beteg részére. (1)

A betegosztályok mellett a kórháznak egészségügyi anyagraktára, gyógyszer-és kötszerosztálya, az üzemeltetéshez szükséges 3 db magasnyomású gőzkazánnal ellátott mosodája, fürdője, fertőtlenítője és konyhája volt. A katonai norma 20 tisztet és 188 fős legénységi állományt biztosított a betegellátásra. Az 1900. évi névjegyzék szerint az állománytábla a következő volt:

Orvosok: 1 fő I. oszt. főtörzsorvos, 1 fő II. oszt. főtörzsorvos, 3 fő törzsorvos, 1 fő I. v. II. oszt. ezred orvos, 2 fő főorvos, 2 fő hadseregfelállító tiszt („M” tiszt), 1 fő katonai gondnok, 1 fő csapatszámvivő tiszt, 12 fő tisztiszolga

Egészségügyi (Sanitáts) század: 4 fő tiszt, 176 fő legénység

Patika: 3 fő katonagyógyszerész, 1 fő technikai segédszemélyzet

A 16. számú helyőrségi kórház ezzel a személyi és strukturális kapacitással teljesítette a katonaegészségügyi feladatainak az ellátását. Az alaprendeltetés mellett azonban vannak levéltári anyagok, amelyek arra utalnak, hogy több alkalommal új gyógyszer, új gyógyeljárás véleményezésére is kapott megbízást, részt vett csapatorvosok, tartalékosok, ápolószemélyek kiképzésében is. A pavilonok rendeltetése azt mutatja, hogy az elmebetegek ellátása a kezdeti időben a belgyógyászati ellátás körébe volt szervezve. Ez megfelelt az akkori kor szemléletének. Közkórházi szinten speciálisan elmebetegek részére nem alakítottak ki önálló intézményi formákat, hanem valamelyik, legtöbbször a belgyógyászati osztály keretei között 5–10 ágyat biztosí-

tó kórtermeket alakítottak át betegek részére. Magyarországon is, csakúgy, mint külföldön, az agy- és idegkutatás a belgyógyászat területén kezdődött, és még a XX. század elején is több-pszichiátriai klinikai gyakorlatot is folytató, kiemelkedő ideg-elmegyógyász elsősorban belgyógyászként határozta meg önmagát. Így történt ez kórházunkban is. Külön érdekessége az elmebetegek ellátásának, hogy a helye kezdetektől ugyanaz volt, a II. pavilon földszintje. Megjegyzem, hogy országosan a négy, elmebetegeket ellátó tébolyda (Nagyszében, Lipótmező, Nagykálló, Angyalföld) mellett öt vidéki városunkban (Kaposvár, Szekszárd, Gyöngyös, Nyitra, Gyula) azért működtek ún. adnextébolydák (kórházakban kialakított pszichiátriai osztályok) is.

Sajnos a katonabetegek elme vonatkozású honvédkórházi ellátásáról a kezdeti időkből alig rendelkezünk használható dokumentumokkal. Még a katona egészségüggyel foglalkozó Honvédorvos (teljes néven „*Honvédorvos, a hazai katonaorvosi intézmény tudományos és társadalmi érdekeinek közlönye a m. kir. Honvéd minisztérium rendeleteivel*”) is alig közölt elmegyógyászati vonatkozású anyagot. (A folyóirat a „*Gyógyászat*” lap mellékleteként jelent meg már az akkori időkben is – 1888–1914 közötti lapszámaiban a szerkesztő és kiadó *Dr. Schächter Miksa* ezredorvos volt.) (4) Feltételezhető, hogy a katona állomány a sorozás alkalmával előzetes orvosi vizsgálaton már átesett, így a kórházba kerülésükre a szolgálat során szerzett vagy az alatt manifesztálódó betegség miatt kerülhetett sor. A korabeli szakirodalomban az akkori terminológiát használva olyan témákkal foglalkoztak, mint a tranzitórikus-neurózisok, a hisztériás tranzitórikus homályállapotok, astasia-abasia, az afáziás zavarodottság, a per-

lekedő tébolyodottság, kortikális epilepszia, beszámíthatóság, az alkoholizmus közegészségtani vonatkozásai, törvényszéki elmekörtani kazuisztika, öngyilkosság. A katonaorvosi munka során fontos terület volt a szimulánsok kiszűrése. Ehhez kapcsolódik a „Honvédorvos” 1899. évi I. számában közölt beszámoló a francia pszichiáterek és neurológusok 10. kongresszusáról, ahol *Taty* katona-pszichiáter tartott értékes előadást az elmebetegeken elkövetett igazságszolgáltatási tévedésekről. A kongresszus egyhangúan abban a resolúcióban állapodott meg: „*A katonaságnál, illetőleg a katonai törvényszékeknél is alkalmaztassanak elmegyógyász-szakértők és minden fegyelmi vagy hadbíróság elé kerülő katonára lehetőleg specialista-orvosok segítségével elmeállapotára nézve vizsgáltassanak meg.*” (2)

A két világháború között

A 30-as években megváltozott a kórház szervezete, 1936-ban az elme- és idegosztály már 80 ágygal működik a kórház II. pavilonjában, gyakorlatilag ezzel az egész épületet birtokba vette a két szakma. Az osztályt *Dr. Pethe Ferenc* ezredorvos vezette, beosztottjai *Dr. Györi Albert* főorvos (mai rangsorolás szerint főhadnagy) és *Dr. Gálfi Béla* osztályos segédorvos (alhadnagy) voltak. Mint minden osztályon, így az elme-és ideggyógyászati osztályon is, naponta 10 órától 12 óráig járóbeteg-rendelés működött. Érdekesként kiemelhető, hogy ezekben az években kórház parancsnoka, *Dr. Rassay Rezső* I. o. főtörzsorvos (ezredes) is ideg-orvos volt, aki betegeinek naponta tartott ambulanciát az osztályon. Kortörténeti érdekesség, hogy a Hadtörténelmi Irattár katona-egészségügyi iratai között kórházunk (1937-ig: 8. Honvéd Közren-

dészeti és Helyőrség Kórház majd M. kir. Budapesti 10 Honvéd Helyőrségi Kórház) ideg-és elmeosztályának 1929–1944 közötti leletei mintegy 9000 ifm terjedelemben megtalálhatók (a későbbiekben, megfelelő előkészítés után osztályunk tervezi ennek feldolgozását). (5) Az osztály életére, leterheltségére és ellátottságára utal a honvédorvosi tisztikar főnökének 1936. évről felterjesztett „Szigorúan bizalmas” egészségügyi jelentése az elme- és idegosztályról: „...Tekintettel a számos törvényszéki kirendelésre, a törvényszéki, becsületügyi, szakértői leletek és vélemények szerkesztésére, a különböző megfigyelésekre és ideggyógyászati kezelésre, a szakorvosi személyzet szaporítása feltétlenül szükséges. Az osztály elmebetegek gyógykezelésére, ideggyógyászati gyógymódok, fürdők, pakolások stb. végzésére egyáltalán alkalmatlan. A nyugtalanabb betegek elhelyezésére elkülönítő helyiségek építése szükséges. Az osztály állandóan zsúfolt, különösen az őszi és a tavaszi bevonulások idején.” A jelentésben megfogalmazódik az egész kórházra javasolt emeletráépítés igénye, ezzel a megoldást nyerne a tisztek elhelyezése, s a földszinteken felszabaduló betegszobákat a bejáró betegek rendelkezésére lehetne bocsátani. Kórházunk (akkori megnevezése 8. sz. Közrendészeti és Helyőrségi Kórház) 500 rendszeresített ágyán 1936. november 17-én 749 beteg feküdt. Nem véletlen, hogy a jelentésben is javaslatként megfogalmazódik: „Tekintve, hogy a kórház egyes osztályai: ideggyógyászat, orr-, torok-, gége, szemészet egyedül álló katonai betegosztályok az egész országban, a betegosztályok ágylétszámának szaporítása elodázhatatlanul szükséges” Az osztályunkról szóló jelentéshez hasonlóan kritikus, de objektív a többi osztályról szóló beszámoló is. A szolgálat főnöké-

nek felterjesztése nem marad hatástalan, 1940-ben az I., II., és a III. épületre emelet került és elkészült a központi fűtésük is, valamint 1940. június 1-jén Budán az egykori 9. sz. Honvéd Helyőrségi Kórház telkén megnyitásra került az új Tiszti Kórház. Az orvos létszám bővüléséről nincs tudomásunk. A második világháború kezdetéig *Dr. Pethe Ferenc* és *Dr. Makkay Endre* ezredorvosok, valamint *Györi Albert* főorvos dolgoztak hivatásos honvédorvosként az osztályon. Teherbíráruk elismerésre méltó volt, hiszen a kórházi kezelést igénylő fekvőbetegek száma az 1942–44-es években meghaladta az 1500 főt. Míg a fővárost ért bombázások 1944-ben súlyosan megrongálták a kórház épületeit is, a II. pavilon nem sérült meg, de a kórház anyagával és a beosztott személyzet egy részével áttelepülni kényszerült. A teljes evakuálás már nem valósulhatott meg, mert a szovjet front gyűrűje bezárult a főváros körül. 1945 tavaszán kezdődhetett meg a romokban heverő kórház helyreállítása, ismét a II. pavilon emeleti részében alakították ki az ideg-elmeosztályt. Megjegyzendő, hogy az utolsó háborús években az épület földszinti részét fogdának alakították át, ami inkább börtönnek felelt meg, szabályos cellákkal és rácsos ablakkal. Ehhez tartozott még az épülethez illesztett udvar, négy méter magas kerítéssel. A kórházi betegfelvétel 1945. június 11-én kezdődött meg. Ekkor már csak *Dr. Makkay* orvos őrnagy dolgozott egyedül hivatásos katonaként az osztályon, míg *Dr. Gálfi Béla* hadifogsága után csak 1949-ben került vissza. A két orvost 1950-ben nyugdíjazták. *Dr. Gálfi Béla* még több mint két évtizedig vezette a főváros melletti kistéleplülésen megalakult (Pomáz) Munkaterápiás Intézetet, tevékenységével megteremtette a hazai pszichiátriai rehabilitáció alapjait. A pszichi-

átriai osztály történetében a két kolléga nyugdíjazása egyben lezárását is jelenti az első szakasznak. Kezdetben az elmeorvosok a belgyógyászati osztály szervezésén belül alakult meg és formálódott, majd az ideggyógyászattal integrálva működött tovább. A Neurológiai osztály későbbi vezetőjének, *Dr. Berky Mihály* orvosezredesnek a visszaemlékezésében azonban azt olvashatjuk, hogy e kereten belül primátusa volt...” A harmincas években fennállott már a mai II. épületnek megfelelően az akkor még csak két-szintes ideg-elmeosztály, amely gyakorlatilag csak elmebeteget látott el.” 1945 után ez megváltozott, részint kórház-szervezési, részint politika szemléleti okok miatt kórházunkban 1950-ig az elmeosztály gyakorlatilag megszűnt, és csak 1950 végén kezdte meg ismét a működését. A betegek ellátását erősen integrálták a neurológiai osztályba, a szemlélet is erősen organikus neurológiai volt. Az idegosztály hazánkban az egyik legelső EEG készülékével dolgozott már 1949-ben, így egyike volt azoknak az osztályoknak, akik elsőként kezdhették meg az elektro-enkefalográfiás vizsgálatokat. Az osztály 50 ágyas volt, és az II. épület 2. szintjén kapott elhelyezést. Az épület alsóbb szintjein különböző rendezvényeket tartottak, ilyen volt például az 1949. szeptember 1-jén kezdődött Honvédorvosi Főtisztai Tanfolyam, vagy korábban, március 16-án a Honvédorvosi Alkalmazó Iskola tanfolyama. 1950-ben *Dr. Juhász Pál*, a Debreceni Ideg-elme Klinika adjunktusa vette át az osztály vezetését. *Dr. Juhász Pál* orvosezredesként 1957-ig áll az osztály élén, egyidejűleg a magyar hadsereg Főideggyógyásza is volt. Külön ki kell emelni, hogy leszerelése után előbb a Debreceni Orvostudományi Egyetem, majd 1966-tól 1984-ig, haláláig a Semmelweis

Orvostudományi Egyetem II. számú Ideg-elmeorvosgyászati Klinika, majd a Pszichiátriai Klinika tanszékvezető tanára volt. *Dr. Juhász Pál* nemcsak a katona pszichiátria, hanem a magyar neurológia és pszichiátria tudományának iskolateremtő alakja is. Munkája során új szakmai profilokat vezetett be, szemléletet formált, klinikai pszichológusokat vett fel, bevezette a csoportterápiát és terápiás közösségeket alakított ki. Ilyen háttérrel hirdette meg az „opendoor” rendszert. A betegek nagyobb szabadságot kaptak és a hozzátartozók is bármikor látogathatták őket (akkoriban a kórházak többségében nagyon szigorúan vették a látogatási rendet). Utódai így emlékeznek róla „a pszichiátria ügye számára, mint valami harcmező, meghódítandó terület volt, amelyet – széles arcvonalon indítva a támadást – be kell venni”. Kitűnő szervező volt, nagy energiával és szervezőkészséggel kezdte meg a honvédkórházi osztály profiljainak kialakítását, tehetséges fiatalokkal vette körül magát. Jellemző, hogy a későbbi években az akkori fiatal munkatársai közül kerültek ki a neurológiai, a pszichiátriai és idegsebészeti osztályok vezetői, három főből lett később tanszékvezető egyetemi tanár (*Dr. Csanda Endre*, *Dr. Magyar István*, *Dr. Ozsváth Károly*) és két pszichiátriai osztályvezető főorvos (*Dr. Horváth Endre*, *Dr. Kisszékelyi Ödön*). *Dr. Juhász Pál* orvosezredes 1950-ben szervezte meg a neurológia osztályt, 1951-ben megalakította és megszervezte az idegsebészeti osztályt, majd 1953 augusztusában önálló részlegként a pszichiátriát, amelyek az akkor már főideggyógyásszá kinevezett *Dr. Juhász Pál* alárendeltségében működtek. Az általa létrehozott ideg-, elme, és idegsebészeti egységek a kórházunkban ma is működő osztályok alapjait teremtték meg. E három szervezeti egy-

ség akkor a kórház II. pavilonját foglalták el: a földszinti részt diagnosztikai és minősítési fő feladattal a pszichiátriai részleg, az első emeletet az idegsebészeti részleg, majd osztály és a második emeletet a neurológiai osztály, itt még helyet kapott az EEG laboratórium valamint neuropatológiai laboratórium is. A földszinti, kezdetben még zárt részleg 20 ágyas volt. Ez az osztályrész abban az időben megőrizve a háború alatt átalakított szerkezetét, ténylegesen börtönszerűnek tűnhetett, zárt ajtók és jellegzetes rácsos ablakok felszerelésével működött. Udvarát négy méter magas kerítés vette körül, melyre később még egy másfél méter magas befelé hajló drótháló is került a szökések megakadályozására. A részlegben volt izoláló szoba, volt hálós ágy és alkalmazták a kényszerzubonyt is.

A nehéz „Aranykor”

1952 januárjában került az osztályra fiatal hadnagyként *Dr. Magyar István*, akit az osztályvezető azonnal kinevezett az alakuló pszichiátriai részleg vezetőjének. *Magyar* doktor ettől az időtől vezette a részleget, majd az önállóvá lett pszichiátriai osztályt 1973-tól (1979-től főideggógyászként) 1986-ig. A katonaságtól történt nyugdíjazása után 1986-tól a Semmelweis Orvostudományi Egyetem Pszichiátriai Klinikája igazgatójává nevezték ki. Egyike azoknak, akik a *Juhász* „osztályról”, később a magyar pszichiátria kiemelkedő szakembereiként váltak elismertté, pszichofarmakológiai, katonai igazságügyi elmeorvostani, kóros személyiséggel kapcsolatos tanulmányai maradandó alkotások. Közel 35 éves munkásságával méltán nevezhetjük a hazai katonai pszichiátria megalapítójának. A pszichiátriai részleg munkája diag-

nosztikai és minősítési fő feladattal indult el, azaz az eredeti elképzelésnek megfelelően a betegséget diagnosztizálni kell, majd a katonát leszerelni és polgári gyógyintézetben kell elhelyezni a továbbiakban. Azonban *Juhász* és *Magyar* doktorok szemléletében más vezérelv működött, már az induláskor felismerték, hogy nem lehet lemondani az ide bekerülő betegek gyógyítási lehetőségeiről, tehát a vezetők elgondolása nem járható út. Ezzel a szemlélettel új szakasz kezdődik el a magyar katonai pszichiátria fejlődésében, és ez az új szakasz egybeesett a pszichiátria harmadik nagy forradalmával, melyet részben a biológiai, részben a szociálpszichiátriai fejlődés határozott meg. 1949-ben a lítium pszichotróp hatásáról számoltak be szakközlemények, az ötvenes évek elején pedig az antipszichotikumok, a triciklikus antidepresszívumok, a MAO-inhibitorok és benzodiazepinek jelentek meg a pszichiátriai gyógyszer-repertoárban. *Magyar* doktor érdeme, hogy az elsők között kezdte meg az országban e modern pszichofarmakonok alkalmazását és kutatását. A Litiummal, Leponexszel és Haloperidollal végzett vizsgálatai nagyban hozzájárultak a terápiák országos elterjedéséhez.

A „szakmai harc” mellett az osztály szervezése is külön, sokszor „ügyeskedő” megoldást kívánt a vezetés részéről megnyilvánuló szemléleti attitűd legyőzéséhez. A következő nagy lépés volt az osztály bővítése majd a korszerű, nyílt osztályos rendszer bevezetése. A részleg egyre inkább kinőtte a 20 ágyat és a korszerűtlenség is egyre nyomasztóbbá vált. Az 1960-ban történt felújítás során a cella jellegű szobákat belgyógyászati típusú kórtermekké alakították át és a helyi adottságokat kihasználva nem hi-

vatalosan még 10 ágyat állítottak be, így kialakítottak egy korszerűbb, 30 ágyas kórházi jellegű osztályt. Különösen bevonulások után már ez a 30 ágy is kevésnek bizonyult, csak a folyosóra és kórtermekbe pótágyak beállításával sikerült ellátni a nemritkán 50 főre is megnőtt beteg létszámot. 1973-tól egy következő átépítés során lényegében egy toldalék épület felépítésével alakult ki egy 60 ágyas osztály, amely 1973-ban szervezetenként is a Honvéd Kórház önálló osztályává vált, Pszichiátriai Osztály néven. „Az ajtók végérvényesen kinyíltak, a betegek bekapcsolódtak a kórház betegeinek közösségébe és mind kevésbé volt feltűnő és zavaró, ha egy – talán kissé kusza gondolkodású beteg – megjelent a büfében és együtt kávézott más osztály betegeivel. Ezen az osztályon már működött egy szubintenzív részleg külön orvosi és ápolói teammel, akikkel a heveny zavartságok, akut pszichotikus betegek állandó felügyelete biztosított volt, ill. sürgősségi ellátás feltételei adottak voltak. Az osztály 30 éves fennállását nagyszerű tudományos rendezvénnyel ünnepelte meg, amelyen a saját állományunkon kívül a szakma jeles képviselői is megjelentek.

1954-től megvalósult a kórház – rendelőintézeti egység, miután a rendelőintézetet a kórházhoz csatolták. A rendelőintézet orvosellátását a kórház orvosaiból forgórendszerben szervezték. A rendelés kétműszakos volt, 8–13 óráig és 12–20 óráig. Évtizedeken keresztül egy neuropszichiátriai szakrendelés működött, míg 1984. február 01-jén beindult a második neuropszichiátriai járóbeteg szakrendelés is. A betegforgalom ugrás-szerűen megnőtt, a kezdetekhez képest négyszeresére is, ez osztályunkon évi mintegy 1000 fő felvételét, a rendelőintézetben évi 15 000 fő vizsgálatát jelentette. Ehhez a betegforgalomhoz viszonylag ke-

vés személyzet kapcsolódott. Az osztály 1953-ban történt megalakításakor 1 orvos (ez volt *Dr. Magyar István*) és 7 ápoló tartozott a részleghez, az állománytábla csak később javult, amikor már 7 orvosi, 1 pszichológusi és 16 ápolói helyre egészült ki. *Magyar dr.* érdeme, hogy annak ellenére, hogy biológiai orientáltságúnak tartotta magát, teret engedett pszichológiának, abban az időben, amikor a pszichológia szerepét, helyét politikai okokból vitatták. Az állománytáblában engedélyezett helyet szinte a kezdetektől betöltötte *Dr. Kémenczy Iván*, aki gyógypedagógusként került a részlegre, később elvégezte a pszichológia szakot, doktorált és kórház szerte elismert, kiváló pszichológussá vált. A mindinkább sürgető szükséglet hatására 1972-ben megalakult a pszichofiziológiai laboratórium, amely elsősorban alkalmassági feladatokat kapott, de kezdetektől bekapcsolódott a pszichodiagnosztikába, majd később a pszichoterápiába is. Általános vélemény volt, hogy a pszichológusok tevékenysége mennyiségileg és minőségileg is emelte a pszichiátriai tevékenység hatékonyságát.

Dr. Magyar István vette fel a katonaegészségügy vezetőinek egy mentálhigiénés osztály kialakításának gondolatát. Indoklásában szerepelt, hogy ez az ellátási forma lehetővé teszi a mentális zavarokkal küzdők felkutatását, a csapatoknál történő gondozást, szükség esetén a szakambulanciái ellátást, illetve az osztályos kezelést, majd az utógondozást. A vezetés akceptálta ezt a gondolatot, és 1989-ben megalakította a mentálhigiénés osztályt *Dr. Bognár László* orvosezredes vezetésével. Az osztály elődje éppen az előbb említett pszichofiziológiai laboratórium volt, amely *Dr. Szánthó Ferencné Kalász Irén*

pszichológus vezetésével 1972-től kezdte meg munkáját. 1986-ban *Dr. Magyar Istvánt* szakmai és tudományos munkáját elismerve nyugdíjazását követően a Semmelweis Orvostudományi Egyetem Pszichiátriai Klinika tanszékvezető egyetemi tanárává nevezik ki. Osztályvezető főorvosnak *Dr. Hilszmajer Istvánt* bízzák meg, majd 1989-ben kinevezik az osztály élére. A kórház rekonstrukció jegyében 1989-ben a pszichiátriai osztály ágylétszáma fokozatosan csökkent, 60-ról 31-re, így gyakorlatilag a megalakult mentálhigiénés osztály 9 ágyával 1989-től a kórházunkban 40 ágyon folyt pszichiátriai betegellátás. Az osztályt egyidejűleg kórházunk VII. épületébe költöztették át, ahol jelenleg is működik. A katonapszichiátria alakulását hazai pszichiátria fejlődéstörténetében vizsgálva azt kell látnunk, hogy mindig lépés azonosságban voltunk annak fejlődésével, nem maradtunk le a civil élet pszichiátriai ténykedésétől.

IRODALOM

- [1] *Sági, E.*: A pesti császári és királyi helyőrségi kórház a kiegyezéstől a XIX. század végéig. *Orvosi Hetilap*, 2001, 142(20), p.:1059–1061.
- [2] HONVÉDORVOS, Irodalmi Szemle, 1899, 1.: 40.
- [3] <http://zeus.phil-inst.hu/recepcio/htm/3/303.htm> (2012.04.21., 19: 28)
- [4] *Szállási, Á.*: A gyógyászat című szaklap érdekes melléklete: a HONVÉDORVOS. *Orvosi Hetilap*, 2010, 151(52):. 2150–2153.
- [5] A hadtörténelmi levéltár katonai egészségügyi iratainak repertórium a 1790-től 1980.
- [6] Honvédkórház Kórháztörténet. Jubileumi évkönyv 1899-től 1999. Szerkesztő *dr. Katona Ágnes*. Jubileumi magánkiadás.

Col. L. Kovács M.D.M.C.

History of psychiatric care in the Military Hospital of HDF

The author present the history of psychiatric care in the hospital which was founded in 1899, and apart from a short pause (from 12/06/1944 to 02/06/1945) has provided the healthcare of the military crew up to nowadays. Although the independent psychiatric care can be referred to only from the 1st of September, 1953, the initiation date of the psychiatric department, the care for the mentally ill can be followed from the beginning. The very few available documents let us presume, that while showing military characteristics the inpatient military psychiatry has strictly followed the development, and the constitutional and structural formation of the national psychiatry. It has many times played a pioneer role with the induction of new therapies and overall openness. The department built by the great predecessors is currently the base institution of military psychiatry where the everyday care for the patients is accompanied by the training of future generations and intensive research in military related fields, such as posttraumatic stress related disorders.

Key-words: Military Hospital, psychiatric care, opendoor-theory, change of view, department of psychiatry

Dr. Kovács László o. ezds.

1134 Budapest, Róbert Károly krt. 44.